

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

24. An Prælati, & Magistratus debeant inquirere, & explorare vitam
subditorum ad fraternaliter eos corrigendos? Et an ista obligatio oriatur
principaliter ex præcepti correctionis fraternæ, an ex ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

Praelatorum, quæ ex officio oritur, sit solius charitatis, an verò iustitiæ. Caietanus in *Commentar. artic. 2. sub-*tiliter, & metaphysicè conatur reuocare ad Iustitiam. Sed cum actus ipse non sit iustitiæ (correctio enim fraternalis, quæ talis est, & à quocumque fit, non est actus iustitiæ, sed charitatis) non video, quomodò ad iustitiam reuocari possit; nam praelatus debito sui muneris non solum tenetur exhibere subditis iustitiam, sed etiam charitatem.

7. Ex quo sequitur circumstantiam hanc, quod Praelatus sit, qui corrigere negligit, non mutare speciem. Videtur autem intra eandem speciem notabiliter aggravare.

8. Sed quæres, ad id intelligendum sit de solis Praelatis Ecclesiæ, vel etiam de secularibus? Respondetur, ad seculares etiam extendi suo modo pro ratione sui officij: nempe cum Praelatus secularis temporaliter præsit, & solum respiciat bonum politicum, & ciuile Republicæ, non tenetur omnia peccata corrigere, sed ea solum, quæ paci & tranquillitati Republicæ, & bono ordini politico aduersantur. Hinc Lorca.

9. Sed ego sententiæ Hurtadi adhaereo, quam præter illum tenentur Caietanus in 2. 2. *quæst. 3. art. 2. d. 4. Coninch. disp. 28. d. 5. num. 68. & alij, ubi infra.* Suppono enim Praelatum ratione officij sui non solum esse subditorum suorum Superiorem, acquirendo in eos aliquam iurisdictionem, sed etiam constitui eorum spiritualem patrem. Hinc ratione prioris acquirit quoddam ius eos gubernandi, iisque quædam imperandi; & vicissim hi acquirunt in eum ius vt ipse primò bonum commune, deinde etiam cuiusque in particulari pro ratione sui officij procuret. Ad hoc enim eiusmodi officia sunt instituta. & cum hac conditione conferuntur, & acceptantur, atque ita mutua hæc obligatio inter Superiorem, & communitatem nascitur ex quodam quasi tacito contractu, atque ita est obligatio iustitiæ. Ratione verò secundi acquirit nouam quamdam coniunctionem & quasi specialem cognationem cum suis subditis: ex quo fit vt ex virtute Charitatis obligetur longè strictius & appetitiuè magis eos diligere, & eorum bonum procurare, quam alias obligaretur, vt communiter omnes fatentur. Ergo &c. vnde Trull. in *Decalog. tom. 1. lib. 1. cap. 5. d. 15. num. 1.* sic ait Praelati strictius, tum ex Charitate tum ex iustitia, ratione officij obligantur, & hoc ratione officij, ratione cuius tenentur consulere bono priuato subditorum: vnde grauissimæ comminationes illis sunt in sacra Scriptura. Ezech. 33. 34. *Quod infirmum fuit non consolidabitis, quod egrotum non sanabis.* Hinc est, vt in confessione Praelatus, qui negligit salutem proximi sui, debet se accusare in specie si fuit subditus, nisi aliunde Confessarius id agnoscat: vnde non satisfacit si tantum dicat, se omisisse correptionem, sed tenetur dicere, se esse Praelatum. Ita ille, cui ad Fillium cum tom. 2. tract. 18. cap. 5. num. 127. Castum Palam tom. 1. tract. 6. disp. 3. puell. 7. num. 8. Suarez de Char. disp. 8. sect. 4. num. 3. Torres in 2. tom. 1. disp. 87. d. 1. Valentiam tom. 3. disp. 3. q. 10. puncto 3. & Ioannes Sanchez in *select. disp. 6. num. 9.* id in dicendum existimabat in Patre, Tutore, & Domino respectu mancipij, non tamen famuli ob salariam seruientis, quia mancipium est sub dominio Domini, & ad eius curam pertinet actiones mancipij dirigere, non tamen famuli. Sed Trullenchi ubi supra putat, quod si famulus sit domesticus, contubernalis, idem dicendum esse ac de mancipio; at Sanctio videtur adharere Palaus loco citato, vbi etiam sic addit. Quod verò dicit Villalobos debere dominum à suo seruitio famulum expellere, si videat domi occasionem habere peccandi, laudo si faciat, obligationem tamen

Tom. V. 11.

non agnosco, præcipue si Domino utilis sit famulus, quia non tenetur occasionem peccatorum cum suo damno remouere, & fortè expulsius peccabit. Ita Palaus, & ante illum Aragonius in 2. 2. *quæst. 23. art. 3. ad finem.*

10. Ex his omnibus autem infert Duuallius 2. 2. *D. Thoma, tract. de Charit. quæst. 9. art. 4.* quod si damnum aliquod ex omissione correctionis in Praelatis oriatur, eos ad illius reparationem teneri, vt si Praelatus patrem aliquem corrigere neglexerit, & propter hanc negligentiam filij eius perdit, non minus quam pater viuat, tenetur Praelatus filiis ipsi, etiam si Dicecesim, aut Parochiam reliquerint, & ad aliam migrarint, providere, eoque monere, & corrigere. Item, si furtum aliquod commissum fuerit, defectu huius correctionis in Praelato, si probabiliter, & moraliter constet correctionem illius impedituram fuisse huiusmodi furtum, ad eius damni restitutionem tenetur: hoc tamen est de raro, aut fortè nunquam contingentibus nihilominus si contingeret, cum obligatio, quæ ex officio nascitur ad iustitiam pertineat, ad eam quoque pertinebunt omnia damna, quæ ex omissione huius obligationis consequuntur. Dices correctionem fraternali ex se, actum esse charitatis, & non iustitiæ, à quocumque fiat, siue à Praelato, siue ab alio. Respondeo, vnum eundemque actum, ratione diuersarum conditionum posse esse diuersarum virtutum, vt satis constat in actibus fidei, qui & ad fidem pro vt est virtus Theologica, ad religionem, quæ est virtus moralis, & etiam ad charitatem, qua erga Deum ferimur, pertinent: cum ergo correctio fraternalis incumbat Praelatis, vt sui officij, & non tantum vt charitatis, qua omnes homines, tantum fratres diligere, & quæ tam spiritualiter, quam corporaliter providere tenentur, ideo ad iustitiam, respectu Praelatorum pertinet: & in hac sententia est Caietanus in *articul. 3. quæstion. 33.* Ex hoc etiam sequitur omissionem correctionis fraternalis, in Praelato, mutare speciem, id est de peccato, quod solum in Laico, aut simplici Sacerdote pugnat contra charitatem, transire in aliud peccatum, quod contra iustitiam militat; nec enim tantum est circumstantia quædam aggravans, vt aliqui putant, sed est noua quædam species peccati, vt ex dictis patet. Hincque Duuallius, omnia supradicta confirmans.

RESOL. XXIV.

An Praelati, & Magistratus debeant inquirere, & explorare vitam subditorum ad fraternaliter eos corrigendos;

Et an ista obligatio oriatur principaliter ex præcepto correctionis fraternalis, an ex officio Praelati, Patris & Magistratus?

Et an Praelati, & Magistratus teneantur exploratores designare, à quibus edoceantur, quæ sint apud suos crimina?

Et an nullus priuatus possit aliorum facta inquirere? Ex part. septima tractat. tertio, Relolut. 10.

§. 1. **D**octissimus Bañez in 2. 2. q. 33. art. 3. d. 2. *concl. 3.* sic respondet ad hoc dubium Praelatus in quantum Pater est Spiritualis, potest, imo & in quantum Praelatus est, tenetur aliquando inquirere vitam filiorum, & subditorum ad corrigendum illos propter bonum ipsorum ex præcepto correctionis fraternalis, quatenus coniungitur cum Officio paterno, imo & cum officio Praelati. Ratio huius

Sup. hoc in Ref. seq. & supra in Ref. 14. §. 1. cuius in fine.

Bb 3 est;

est: Quia præceptum correctionis fraternæ obligat unumquemque facere hanc elemosynam spirituales se iudum possibilitatem diuitiarum spiritualium, quas quilibet possidet, quibus conuenienter, & prudenter potest succurrere spirituali miseriam proximi: Sicut præceptum de elemosyna corporali in multis casibus magis obligat ditiores, quam minus diuites: ergo cum Prælati in eo quod Prælati est, & Pater est, si frater diues, & potentior ad commodè exercendum correctionem fraternam, tenebitur in multis casibus illam exercere, vtendo in quibus licet vti auctoritate Patris, & Prælati, vt commodius & efficacius fiat huiusmodi correctio. Neque multum sollicitus sum, an ista obligatio oriatur principaliter ex præcepto correctionis fraternæ, an ex officio Prælati, & Patris, siue ex vtroque capite. Vtrumque enim præceptum potest esse alterius determinatio, quando nulla circumstantia interuenit, quæ sit contra rectam rationem, sed vtrumque præceptum adimplendo vtitur iure suo, & alterius adimplerem ordinat prudenter, vt alterum præceptum melius adimpleatur. Hinc ergo explicatur, & probatur conclusio. Patri, & Iudici licitum est inquirere de vita filiorum, & subditorum per media specialia, quæ recta ratio prudentiæ dicit, de quibus postea dicemus; ergo cum huiusmodi media fuerint conuenientia ad correctionem fraternam, tenebitur Prælati illa media adhibere, quia vtitur iure suo: at verò si alius adhiberet illa media ad corrigendum fratrem, peccaret vsurpando officium alienum, & iniuriam faciendo proximo, quem parat corrigere, ergo. Et de huiusmodi verificatur, quod Augustinus dicit, vbi supra: Nam profecto ex hoc maxime perturbaretur pax communitalis, si singuli eam diligentiam adhiberent, quam Prælati, & Patres adhibere possunt in exquirenda vita eorum, qui suæ curæ specialiter commissi sunt: maxime enim est odiosum, vt homines indifferetio zelo correctionis fraternæ singulas ciuitatis domos explorent, vt sciant quis ingreditur, quis egreditur eo pretextu, vt correctionem fraternam exerceant, aut certe vt Prælati denunciant, & fiscalibus, vt vitia Reipublicæ cohibeantur, & emendentur. Cum igitur qui hæc exercent, illicitis modis vtantur, credendi sunt ambitionis causa & gratia Episcopis assentandi potius, quam zelo salutis animarum, & diuini honoris ad huiusmodi opera exercenda excitati. Hucusque Bañez ornamentum Dominicane familiæ.

2. Non desinam hic apponere verba Hurtadi de Mendoza in 2. 2. volum. 2. disput. 162. sect. 5. §. 45. vbi sic asserit: Prælati, & Magistratus tenentur exploratores designare homines frugi, & veritatis studiosos, à quibus edoceantur, quæ sint apud suos crimina, quia ipsi non possunt oculatè interesse tot vbi, aut communitati. Nec passim omnes angulos lustrare oculis, vnde oportet vt ab illis moneantur, quod agatur, vt ipsi sibi subiectæ communitati prouideant. Hoc ab eis præcepto extorqueri, docet Pater Egidius disp. 28. num. 67. & Communi consensu probatur, quia ipsi ex iustitia tenentur ad diligentiam adhibendam, quæ sit moraliter necessaria ad rectam muneris administrationem: sed sine his exploratoribus, non potest munus rectè administrari, ergo. Probat, quia non potest munus administrari, in cognitione status, rerum & communitatis, hæc autem non possunt omnia videri à Prælato: ergo indiget aliorum oculis ac lingua, alioquin ob ignorantiam, crimina essent impunita. Vt ergo Pastor canes alit, quorum latratu excitetur ad abigendum lupum, ita Præfectus suos habeat delatores, ne quid impune in leges committatur.

3. Hic omnes Præfectos monitos velim, quæ ratione se gerant cum his exploratoribus, solent enim multi se efficere spontaneos accusatores, qui aliorum criminibus implent Præfectorum aures, & obturant gossipio, ne ipsorum crimina audiant, & specie zeli, seu amoris boni communis sua sequuntur deprauata studia inimicis delatis, laudatis amicis, de seipsis aliorum accusatione commendatis, qui si verorum criminum accusator ab aliquo, persequuntur Præfecto de ipsis imponi falso ab inuidis gratæ apud ipsum: & simulatis accusationum dolore. Quorum occulta caliditate præoccupatus Præfectus, omnia turbat, nullus ergo spontaneus accusator est admittendus: hic enim malo genio & rabido fertur in conciuces, illorum vel leuissimas culpas immaniter per cancellos, & exaggerationibus effrensas. Nullus priuatus potest in aliorum facta inquirere: cur ergo vllus hoc præcepto violato sui oblitus memor vicinorum admittatur ad alios accusandos; si quando crimen accidat emendatione dignum, nec adit à quo Præfectus mouetur. Id de ferri cum honestate potest, & spontè, vel leuissimas culpas ad Præfectum deferre, animi est minime suspicari: alioquin autem accusatio sincerissimis est committenda, qui de suo nihil addant, nisi culpam exculationem, & leuamen; qua de re Sanctus Gregorius Epistola 52. lib. 2. registri, de quodam spontaneo delatore hæc scripsit Ioanni Constantino politano: *Ego beatissimo viro Domino Iohanni scripsit, sed credo, quod mihi familiaris vester iste in unculis rescriptis, qui adhuc de Deo nihil didicit, qui viscera charitatis nescit, qui in selestis vitiis ab omnibus accusatur, qui insulari quotidie diuertit, rum mortibus dicitur, per ocula testamenta, necdum minum metuens, nec homines erubescens, Mibet, de frater sanctissime, si zelum charitatis perficere habes, ipsum prius corrige, vt ex his qui vobis vicini sunt, & qui vicini non sunt, exemplo melius emendentur. Illius linguam noli recipere, ille ad consilium vestra sanctitatis debet dirigi, non autem sanctitas vestra, ad verba illius insecti, qui enim vltim audit, scio, quia pacem cum suis fratribus habere non poterit. Hæc sanctus Gregorius, quæ singuli Præfecti sibi arbitrentur scripta. Hi enim iniustitiam incendij, pacis hostes simul, & ipsorum Præfectorum, cum ergo ad Præfectum spectet, omnes emendare, ab iis incipiat, eos monens vt sibi consulant, alios obuiuantur, eorumque bona exempla sibi proponant ad imitandum. Errata non scrutentur, & ostendant Præfecti, sibi esse cordi prouidere delatores inuitos quo sola auctoritate maiorum compelli possint, ad aliorum pravè facta notanda, considerent tandem verba Gregoriana pacem cum suis fratribus habere non poterit.*

4. Habent ergo Præfecti ius ad disquirenda tuorum probe, & improbe facta in quo primum obseruent, se in commune posse inquirere: verum leges seruentur: Et si tunc aliquis illarum violator? Deinde singillatim de hac lege, de illa, & singulis aliis. Secundo possunt singillatim disquirere, qua ratione Petrus leges obseruet? Quam vitam traducat Iohannes; singulos potest percurrere; quia hæc interrogatio non lædit alicuius honorem, nec famam. Est enim generalis, nec innititur malæ opinioni, nec suspitioni de subiecto de quo est, sed ostendit curam, & sollicitudinem Præfecti. Tertio, eis non licere recogitare de Petro in singulari, nec curiosè agere nisi ille speciale dederit signum alicuius legis violatæ: quia frequens interrogatio denigrat famam eius de quo est: quia suspensionem parte violatæ legis, quam sine subditi culpa nullus potest in vicinorum mentes iniicere. Quæ verò ratio sit in

Sup. hoc in
Rel. seq. §.
Sed licet, &
supra in Rel.
14. à lin. 5.

disquisitione, & quaestionibus, in eundis non est huius instituti. Et haec omnia docet P. Hurtado loco citato; quae a praelatis perpetuo menti tenenda esse existimo. Vide etiam circa praesentem quaestionem Trullenchi in Decalogum tom. 1. lib. 1. cap. 5. dub. 14. num. 1. Franciscum del Castillo in 3. sent. tom. 2. disp. 6. de Correctione quest. 5. num. 8. & Gaspar Hurtado disp. 6. de Correctione difficul. 9. & Malderum in 2. 2. quest. 33. art. 3. qui optimè inuictur in Caietanum aliterem Praelatos non teneri ad inquirendum vitam subditorum.

RESOL. XXV.

An Praelatus Regularis, vel alius Superior possit inquirere peccata uocata subditorum, ut illa corrigat fraternali; & quid de subditis?

Et ex doctrina huius quaestionis inferitur, an sit licitum in confessione interrogare de complice, ut corrigatur. Ex p. 3. tr. 2. Ref. 42.

§. 1. **A**D primum respondeo affirmatiuè cum D. Thoma in 2. 2. quest. 33. art. 2. ad 4. & aliis ubi infra, asserentibus Praelatos alioque Superiores teneri non solum corrigere peccata, quae casu uidentur a subditis fieri, aut ab illis facta cog. occultant, sed etiam inquirere in vitam subditorum, ut uideant si quae in eis forte corrigenda sint. Nisi enim hoc facerent, subditi facilius impune peccarent, cum facile ipsis esset caueri, ne in conspectu Praelati peccarent, & facilius sibi persuaderent alios per se sine superioris inquisitione ipsos non delaturos, atque ita cum maximo boni communis (quod Superiores tenentur conferuare) detrimento omnia scaterent peccatis, & vigor disciplinae omnino dissolueretur.

2. Verum quamuis haec sit obligatio Praelatorum, tamen, ut optimè obseruat Petrus Lorca in 2. 2. D. Thom. quest. 33. art. 6. disp. 4. sect. 3. n. 1. prudentiae moderamine temperanda est, ne sit nimia sollicitudo, & intempestiua inquisitio. Vnde prouenit, ut Praelatus ipse, tanquam inquietus, & suspiciosus odio habeatur, & detractores foueat, excessus enim sollicitudinis in hac parte non solum inutilis, sed molestus, & odibilis subditis esse solet; quare prudenter D. Benedictus in regula c. 6. 2. de Abbate, inquit. Non sit turbulentus, & anxius, non sit nimis, non sit zelotypus, nimis suspiciosus &c. Ita Lorca ubi supra, & alij.

3. Sed licet, ut dictum est, Superior Religionis possit, & teneatur inquirere peccata subditorum, tamen illicitum erit subdito inquirere vitam fratrum, ut illos fraternali corrigat. Nam, ut patet ex D. Augustino serm. 16. de uerb. Domini, quem asserit & sequitur D. Thomas in 2. 2. q. 33. art. 7. ad 5. non sunt querenda peccata, ut ipsa corrigantur. Admonet nos Dominus, ait Augustinus, non negligere inuicem peccata nostra, non querendo quid reprehendas, sed uidentis quid corrigas. Et ideo Lorca ubi supra num. 10. sic asserit. Non solum non tenemur querere peccatores, & peccata, quae corripimus, sed talis inquisitio uitiata est, & reprehensibilis; quia generat scandalum, & occasionem praebet odiis, & dissensionibus; nam homines molestè ferunt facta sua seruari ab alijs, & natura sua inquisitio haec iniuriam infert proximo, aduersatur enim honori, & bonae existimationi, quam de se haberi omnes cupiunt, quare numquam ex charitate, sed ex ambitione, & sollicitudine uana, & inepta oritur. Sic Lorca, quem sequitur Ioseph. à Sancta Maria in Tribunali Religiosorum tr. 1. c. 10. §. 3. ubi sic ait. [Nota que los subditos, y personas

prinadas en ninguna manera tienen obligacion à inquirir peccados ajenos para corregirlos; antes la tienen para no hazerlos, y à no ser exploradores de vidas ajenas. Esta doctrina quisiera yo, que tuuiesen muy en la memoria, y que la diessen asienso en la uoluntad los subditos quen Dios ha librado del cargo de almas ajenas, y de la obligacion de dar quenta mas que de la sua, para que no se inquietassen y assi à las comunidades donde moran, dando ocasion à discordias, y pesadumbres con su demasido cuydado en inquirir, y procurar saber las faltas de los proximos, y hermanos.] Sic ille. Et ideo hanc sententiam docent communiter Doctores, ut Coninch de Actibus supernat. d. 28. dub. 5. n. 71. Lefeldema in sum. tom. 2. tr. 4. c. 4. concl. 11. Miranda de ordine iudicario tom. 1. quest. 9. art. 3. concl. 3. Malderus in 2. 2. q. 33. art. 3. asserit. 3. Reginaldus tom. 1. lib. 4. c. 25. n. 336. Tannerus in 2. 2. disp. 2. q. 5. dub. 4. num. 79. Villalobos in sum. tom. 2. tr. 4. diffie. 6. num. 3. Banez in 2. 2. q. 33. art. 3. dub. 3. Petrus Fay de penit. in addit. ad 3. part. quest. 11. art. 1. disp. unica. ad ult. argum. Spatarius in Practica criminali canonica, tract. 4. c. 2. n. 1. Turrianus in 2. 2. tom. 1. disp. 89. dub. 5. Layman in Theol. mor. lib. 2. tract. 3. cap. 7. num. 2. & alij. Non potest igitur aliquis inquirere peccata aliena, ut corrigantur; ex quo principio damnatur opinio asserentium, licitum esse in confessione interrogare de complice, ut corrigatur: nam si non licet inquirere peccata aliena extra confessionem, quanto minus in confessione; Sed haec opinio, ut alibi probauimus est perniciosa, & sacramenti Praetentiae destructiua.

Alibi in to. 8. Ref. 47. & alijs eius not.

RESOL. XXVI.

An subditi teneantur suos Superiores corrigere? Et quid, si peccata sint publica; & scandalosa, an tunc argui debeant, etiam si nulla speretur emendatio? Ex p. 7. tr. 3. Ref. 15.

§. 1. **R**espondeo affirmatiuè, ut patet ex cap. sicut 2. quest. 7. ibi: sicut laudabile, & discretum est reuerentiam, & honorem exhibere maioribus, ita rectitudinis, & Dei timoris est si que in eis sunt, quae indigent correctione nulla dissimulatione postponere; cum & proximi sint, & artius teneantur eos diligere. Aduertendum tamen est hanc correctionem faciendam esse cum magna prudentia, & humilitate, & potius obsecrando, quam increpando; alias nullius effectus erit. Itemque lecretò, & non publice; ex decreto Innocentij III. ex cap. cum ex iniuncto, de haeret. & facit ad id cap. sententia, cap. qualis 2. quest. 7. Quod intelligi debet, nisi peccata sint scandalosa, & publica, tunc enim publice argui debent, etiam si nulla speretur emendatio. Deinde captari debent tempora, quibus creduntur magis esse dispositi; & generaliter in hac correctione summa prudentia opus est. Et ita docet Caspensis in cursu Theol. tomo 2. tract. 17. disp. 6. sect. 1. num. 6. Filliucius tomo 2. tract. 28. cap. 5. num. 125. Reginaldus tomo 1. lib. 4. cap. 25. num. 330. Franciscus del Castillo in 3. sentent. tomo 2. disp. 6. de Correct. quest. 6. num. 8. Malderus in 2. 2. quest. 33. art. 4. Valentia tomo 3. disp. 3. quest. 10. puncto 4. Banez & Caietanus in 2. 2. quest. 33. art. 4. Trullenchi in Decal. tomo 1. lib. 1. cap. 5. dub. 14. n. 3. Filliucius tomo 2. tract. 18. cap. 5. num. 125. & 126. & Villalobos in summa. tomo 2. tract. 4. diffie. 7. num. 4. ubi obseruat, quod [Ex estas correcciones es menester gran prudencia, y no las han de hazer todos, sino un predicador prudente, y una persona

Be 4 ancianas